

Asia: VN/18750/2022

Hallituksen esitys kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta (tilapäinen suojelu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriölle

5.8.2022

VN/18750/2022

Ihmisoikeusliiton lausunto hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta (tilapäinen suojelu)

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua työ- ja elinkeinoministeriölle kotouttamislakia koskevin osin hallituksen esityksestä muuttaa tilapäisen suojelun myöntämistä koskevia kohtia kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälisen suojelun antamisesta annetun lain muuttamisessa.

Yleistä

Ihmisoikeusliiton näkemyksen mukaan esitetty lakimuutos on tarpeellinen. Esitetty muutos selkiyttää tilapäistä suojelua saaneiden ukrainalaisten tilannetta ja edistää heidän kotoutumistaan sekä oikeuksiin pääsyä kotikuntaan sidottujen palveluiden ja etuuksien kannalta. Lisäksi esitys selkiyttää kuntien roolia ja vastuuta ko. henkilöille suunnatuista palveluista ja näistä korvattavista

kustannuksista. Ihmisoikeusliitto nostaa esiin muutaman seikan, joita sen näkemyksen mukaan esityksessä tulisi kuitenkin vielä täsmentää.

Tilapäistä suojelua saavat ukrainalaiset eivät ole oikeutettuja kuntapaikkaan, vaan he ovat turvapaikanhakijoihin rinnastuen vastaanottopalvelujen piirissä. Tilapäistä suojelua saavien edellytykset kotikunnan saamiselle täyttyvät kuitenkin viimeistään keväällä ja kesällä 2023, kun heille myönnettyjen tilapäisten oleskelulupien voimassaoloaika on kertaalleen jatkettu ja he ovat asuneet Suomessa yhtäjaksoisesti vähintään vuoden ajan. Näin ollen maaliskuusta 2023 alkaen kuntien ja hyvinvointialueiden rooli tilapäistä suojelua saavien palveluiden järjestäjänä todennäköisesti kasvaa merkittävästi, kun kymmenillä tuhansilla ukrainalaisilla on oikeus kotikuntapaikkaan Suomessa. Siitä johtuen on perusteltua säätää myös kuntien ja hyvinvointialueiden saamista korvauksista kyseisen ryhmän palveluiden järjestämiseen liittyen.

Kuntaan osoittaminen (43 §)

Tällä hetkellä valtaosa oleskeluluvan saavista turvapaikanhakijoista muuttaa oleskeluluvan saatuaan vastaanottokeskuksista uuteen asuinkuntaansa itsenäisesti. Vuonna 2021 vain 16 prosenttia oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista muutti kuntapaikoille elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen osoittamina. Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että ELY-keskusten neuvottelemia kuntapaikkoja on ollut tarjolla riittämättömästi.

Esityksen kuntapaikan osoittamista koskevalla säännöksellä pyritään selkiyttämään kuntapaikan osoittamisen viranomaisvastuita ja rajaamaan kuntapaikan osoittamista sen pääasialliseen kohderyhmään. Esityksen mukaan kuntaan osoittaminen koskisi lähtökohtaisesti vain haavoittuvassa asemassa olevia, kuten alaikäisenä ilman huoltajaa tulleita ja muita, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Lakiesityksellä siis pyritään vahvistamaan lain tasolle nykytilan käytäntö, jossa kuntaan osoittaminen on varattu vain kiintiöpakolaisille ja muille haavoittuvassa asemassa oleville ryhmille, kun kuntapaikkoja ei ole onnistuttu neuvottelemaan riittävästi.

Vaikka itsenäinen asuinkunnan valinta on oleskeluluvan saaneen oikeus, tulee niille oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille ja jatkossa myös aiemmin tilapäistä suojelua saaneille ukrainalaisille, jotka eivät kykene itsenäiseen kotikunnan valintaan ja muuttoon, turvata viranomaisten yhteistyössä osoittama kuntapaikka.

Esityksen perusteluissa kuvataan, että haavoittuvassa asemassa olevia, joille kuntapaikka ensisijaisesti osoitettaisiin, ovat erityisesti alaikäiset, ilman huoltajaa tulleet luvansaaneet turvapaikanhakijat, sairaat, vammaiset, ikääntyneet sekä yksinhuoltajaperheet. Ihmisoikeusliitto huomauttaa, että esityksen sisältämä kuvaus haavoittuvista ryhmistä ei ole riittävän kattava.

Todellisuudessa haavoittuvassa asemassa oleviin kuuluu useita muitakin ryhmiä. Haavoittuvuutta voivat aiheuttaa monet eri tekijät, kuten fyysinen tai psyykkinen terveydentila. Lisäksi esimerkiksi kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan väkivallan uhriksi joutuneet henkilöt ja ihmiskaupan uhrin ovat muuhun väestöön nähden haavoittuvassa asemassa. Lainsäädäntömme tunnistaa esityksessä mainittujen lisäksi myös raskaana olevat henkilöt, ihmiskaupan uhrin ja ikääntyneet ihmiset haavoittuvassa asemassa oleviksi. Nämä ryhmät tulisi niin ikään huomioida kuntaan osoittamista koskevan pykälän perusteluissa, jotta viranomaisten olisi mahdollista tunnistaa haavoittuvassa asemassa olevat yhdenmukaisemmin. Ihmiset voivat olla haavoittuvassa asemassa muistakin, kuin laissa erikseen mainituista syistä, esimerkiksi kuulumalla sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön. Ihmisoikeusliitto esittää, että haavoittuvassa asemassa olevien tunnistamisen helpottamiseksi esitystä täydennetään vielä tältä osin.

Korvaukset kunnille ja hyvinvointialueille (44 §)

Esityksen tarkoituksena on mahdollistaa kustannusten korvaaminen kunnille valtion varoista tilapäistä suojelua saavien palveluiden järjestämiseksi sekä mahdollistaa kotoutumislaisissa säädetty kuntaan osoittaminen myös tilapäistä suojelua saavien henkilöiden osalta. Esityksessä tilapäistä suojelua saavat lisättäisiin kotoutumislain mukaisten muiden kustannusten korvausten piiriin, kunnalle voitaisiin maksaa laskennallista korvausta heidän ohjauksestaan, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä. Ihmisoikeusliitto pitää säännöstä tarpeellisena.

Esityksessä ei kuitenkaan ole riittävällä tavalla huomioitu hyvinvointialueita, joiden vastuulle kuuluu sosiaali- ja terveyspalvelujen tarjoaminen niiden alueelta kuntapaikan saaneille. Lakiesitys jättää epäselväksi, miltä osin laskennallisia korvauksia suunnattaisiin kunnille ja miltä osin hyvinvointialueille. Esimerkiksi ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten hoivasta ja huolenpidosta aiheutuvat kustannukset korvattaisiin esityksen mukaan kunnalle, vaikka valtaosa em. Kustannuksista aiheutuu vuoden 2023 alusta hyvinvointialueille, jotka jatkossa vastaavat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä. Ihmisoikeusliitto huomauttaa, että esitystä tulisi vielä täsmentää sekä viranomaisvastuiden, että niistä maksettavien korvausten kohdentumisen osalta hyvinvointialueille ja kunnille.

Helsingissä 5.8.2022

Martta October, vaikuttamistyön johtaja, Ihmisoikeusliitto

October Martta
Ihmisoikeusliitto